

Поліфонія.

3 курс, дир.-симф., бакалаври.

Дистанційні завдання на 25.04–15.05

Викладач професор Самохвалов В. Я. Електронна пошта
ok_306@yahoo.com

1 тиждень. 25.04–2.05

Тема 11. Фуга. Загальні відомості про будову, види композиції. Історичний огляд еволюції фуги (загалом 2 ауд.години).

Етимологія терміну (від лат. „fuga” – біг). Визначення композиції фуги як поліфонічного музичного твору, що заснована на багаторазовому проведенні теми (однієї, або кількох) у всіх голосах. Обов’язковість імітаційної форми початкового розділу. Фугата - як невелика поліфонічна композиція, що побудована на зразок типової форми фуги. Використання процесу експонування теми на зразок експозиції фуги, що іменується терміном фугато. Епізодичність введення фугато у різних частинах композиції у гомофонній музиці у розвиваючий, та експозиційній функціях.

Стислий огляд типової композиції фуги: експозиція (де викладається тема почергово у всіх голосах), розділи розвитку, та форми завершуючих побудов. Можливість двочастинних композицій при обов’язковості традиційної основи будови експозиційної частини.

Історія фуги – сформованість форми фуги на період епохи бароко (початок ХУІІІ ст.). Вершина розвитку класичної фуги в творчості І.С.Баха, що репрезентує найважливіші, найтиповіші риси і принципи епохи бароко як композиційно – технічний вираз вільного стилю в поліфонії.

Головні особливості барокової поліфонії. В галузі ладових основ – перехід від модальності до тонально – гармонічної системи з її чіткістю функціональних визначень звукових елементів на всіх рівнях її ієрархії (між звуками, співзвуччями й тональностями). В галузі організації музичної тканини – поворот від лінійності до складного синтезу гомофонних і поліфонічних форм. Виникнення нових – інструментальних форм інтонування музичного мовлення, що розповсюдилось по всіх

жанрах і формах. У сферах композиції найголовнішою формою ствердилась fuga з усіма її різновидами й можливостями. Бахівський тип fugи як типовий вираз форми і fugи – жанру.

Роль fugи в творчості І.С.Баха, що творив fugи протягом життя. Образна індивідуалізація fug у Баха, тематична характерність, жанрове розмаїття. Збагачення гармонічних засобів. Гнучкість, та різноманітність структури і змісту fug у Баха. Композиційні рішення fug: двох – трьохчастинність, рондальність, риси старовинної сонатної форми.

Різні методи розвитку матеріалу. Варіаційний метод із збереженням цілісності теми, навіть при тональних трансформаціях, у різних поліфонічних з'єднаннях, в оберненні, збільшенні, зменшенні, та інш. Розробкові методи з вичленуванням різних елементів теми.

Наскрізна драматургія, безперервність руху, розвернення. Вуалізація каденцій. В цілому – показ і розвиток о д н о г о музичного образу в різних аспектах. Концентрація образного змісту в темі (навіть у багатотемних fugах) і збереження його протягом ходи композиції – типова риса fug І.С.Баха.

Тема 11. Усі наступні теми являються етапними для проробки основних композиційних і технічних особливостей fugи. Наприкінці курсу студент повинен самостійно написати fugу. Для тих хто проходив курс уперше – однотемну триголосну, для тих, що проходили повторно – подвійну.

Читати: [1] Глава XI; [9] ст. 197 – 202; [10] Глава XVII, параграфи 63 – 64; [14] Введение, ст. 9 – 12. *Аналізувати:* Провести загальний оглядовий аналіз різних fug за рекомендацією викладача з перевагою fug Й.Баха. Спрямувати увагу перш за все на композиційні особливості. Результати аналізу фіксувати у вигляді стандартних схем (див.[1] ст.249 – 250, 252, 256 – 7, 266, 277, 279, 284, 287). Символіку й умовні позначення результатів аналітичних досліджень доцільно запозичити з іншого джерела - [9] ст. 218 – 222.

2 тиждень 2.05–9.05

3 тиждень 9.05–15.05

Тема 12. Поняття теми поліфонічного твору. Види тем, будова. (початок. Загалом 6 ауд.годин)

Тема (вождь, *dux*) – основна музична думка фуги. Структурна уособленість, інтонаційна характерність як особлива якість, що виявляє функцію експонування. Типовість одноголосного експонування у початковому розділі експозиції. Образна індивідуалізація теми як показник якісно важливого етапу еволюції фуги. Спрямування інтонаційних особливостей на легке запам'ятовування теми. Обумовленість лаконізму поліфонічної теми потребами наявності яскравої образної рельєфності: від 1 такту, але типові теми викладаються протягом від 2-х до 6-ти тактів. Концентрація найважливішої інтонаційної виразовості на початку теми, що виявляється найчастіше у помітних для слухової уваги ритмічних конструкціях – так звані контрастні (неоднорідні) теми. Теми, що позбавлені контрасту – однорідні являють собою найчастіше єдиний мелодичний рух, часом секвенційний.

Теми класичних типових фуг в тональному відношенні бувають однотональними, або модулюючими (в тональність доміанти, іноді субдомінанти). Каденційна інтонація в кінці звичайно уособлює тему. Початок найчастіше іде від першого, або п'ятого щабля, закінчення типове на третьому щаблі тональності. Широкі мелодичні кроки теми – засіб утворення прихованого голосоведення, що часто забезпечує зв'язок між елементами теми.

Тема 12. *Читати*: [1] Глава XII, параграфи 75 – 77; [9] ст. 202 – 206; [3] ст.13 – 21. *Писати*: створювати одноголосні побудови, оптимальні для використання їх в функції тем для фуг, орієнтуючись на досвід аналізу тем художніх творів. *Грати на ф-но*: імпровізувати теми фуг. *Аналізувати*: проаналізувати теми фуг Й.Баха з I та II томів ДТК, та теми з будь-яких фуг інших композиторів. Аналізуючи тему див. методичні вказівки у [1] ст.216.

Л і т е р а т у р а

1. Григорьев С., Мюллер Т. Учебник полифонии. 4-е изд. – М., 1985.
2. Евдокимова Ю.К. Музыка эпохи Возрождения. XV век. История полифонии: вып. 2-А. – М., 1989.
3. Золотарев В. Фуга. Руководство к практическому изучению. – М., 1965.
4. Мюллер Т. Полифонический анализ. М., 1964.
5. Мюллер Т. Полифония. – М., 1989.

6. Павлюченко С. А. Практическое руководство по контрапункту строгого письма. – Л., 1963.
7. Павлюченко С. Руководство к практическому изучению основ инвенционной полифонии. – М., 1953.
8. Протопопов В. Западноевропейская музыка ХУП – первой четверти ХІХ века. История полифонии: вып.3. – М., 1986.
- 9 Пясковський І.Б. Поліфонія. Навчальний посібник для вищих музичних навчальних закладів. - К., 2003.
- 10.Скребков С. Учебник полифонии. 4-е изд. – М., 1982.
- 11.Танеев С. Подвижной контрапункт строгого письма. 2-е изд. М., 1956.
- 12.Хомінський Й. Історія гармонії та контрапункту: Том І Первісне багатоголосся. Доба органуму. Поліфонія середньовіччя. «Музична Україна» К., - 1975.
13. Хомінський Й. Історія гармонії та контрапункту: Том другий: Доба відродження. – К., 1979.